

دانشگاه علامه طباطبائی

پردیس آموزشهای نیمه حضوری

پایان نامه کارشناسی ارشد رشته علوم ارتباطات اجتماعی

نحوه پوشش مطالب مربوط به آلودگی هوای کلان شهرهای ایران در مطبوعات

(تحلیل محتوای پنج روزنامه ایران، کیهان، همشهری، مردم سالاری و آرمان روابط عمومی)

استاد راهنما:

دکتر علی اصغر کیا

استاد مشاور:

دکتر محمدرضا رسولی

دانشجو:

مرتضی احمدی مزرعه خطیری

سال تحصیلی ۹۳-۱۳۹۲

تقدیم به روح پدرم

به مادرم برای تمام دلوپسی‌ها و اشک‌هایش

و تقدیم به جان باختگان آلودگی هوا

با سپاس از

- جناب آقای دکتر علی اصغر کیا استاد محترم راهنما
- جناب آقای دکتر محمدرضا رسولی استاد محترم راهنما
- دکتر عباس اسدی استاد محترم داور

و تشکر خالصانه از همه اساتید گروه علوم ارتباطات و همه کسانی که به نوعی مرا در تحصیل و به انجام رساندن این مهم یاری نموده‌اند.

چکیده پژوهش

پژوهش حاضر، بر اساس نتایج تحلیل محتوای کمی مطالب آلودگی هوای کلان شهرهای ایران در پنج روزنامه ایران، کیهان، همشهری، مردم سالاری و آرمان روابط عمومی تدوین شده و هدف اصلی آن شناخت نحوه پوشش مطالب آلودگی هوای کلان شهرهای ایران و میزان توجه و برجسته سازی این معضل در شش ماه دوم سال ۱۳۹۱ (از اول مهرماه ۱۳۹۱ تا آخر اسفند همان سال) بوده است. علت انتخاب این شش ماه این است که با توجه به سرد شدن هوا در پاییز و زمستان، پدیده وارونگی دما رخ می‌دهد که این مسئله خود به خود باعث شدت افزایش آلودگی هوا در کلان‌شهرها و ایجاد مشکلات زیاد برای شهروندان می‌شود.

روش نمونه‌گیری در این تحقیق، شمارش تمامی مطالب مرتبط با آلودگی هوای کلان‌شهرها در روزنامه‌های مورد بررسی بوده است که در مجموع ۳۹۲ مطلب آلودگی هوا بر اساس ۲۲ مقوله کدگذاری و مورد تحلیل محتوای کمی قرار گرفتند و پس از ورود داده‌ها به محیط SPSS در قالب جدول توزیع فراوانی و دو بعدی بررسی شدند.

سؤال اصلی این تحقیق این بود که "آیا در نحوه پوشش مطالب مربوط به آلودگی هوای کلان‌شهرها در روزنامه‌های ایران، کیهان، همشهری، آرمان روابط عمومی و مردم سالاری از تاریخ اول مهرماه تا سی‌ام اسفند ۱۳۹۱ تفاوت وجود دارد؟"

یافته‌های پژوهش نشان داد که در میان سبک‌های خبری، مصاحبه با ۱۹۸ مطلب معادل ۵۰.۵ درصد در جایگاه نخست پوشش مطالب مربوط به آلودگی هوا قرار دارد و خبر، گزارش خبری و سرمقاله و یادداشت در جایگاه‌های بعدی هستند. با توجه به مقوله‌های مرتبط با برجسته سازی که شامل تیتیر در صفحه اول، اندازه و اولویت تیتیر و استفاده از بازی معنایی و وجود عکس می‌باشد، می‌توان ادعا کرد که روزنامه‌های ایران در مجموع سعی چندانی در برجسته سازی آلودگی هوا ندارند.

واژگان کلیدی: آلودگی هوا، وارونگی هوا، روزنامه نگاری زیست محیطی، کلان شهر، محیط زیست

فهرست

۱	فصل ۱: کلیات تحقیق
۲	مقدمه
۴	۱-۱ بیان مسئله
۸	۱-۲ ضرورت تحقیق
۸	۱-۲-۱ ضرورت و اهمیت نظری
۹	۱-۲-۲ ضرورت و اهمیت عملی
۱۲	۱-۳ اهداف تحقیق
۱۲	۱-۳-۱ هدف اصلی
۱۲	۱-۳-۲ اهداف فرعی
۱۳	۱-۴ سوالات تحقیق
۱۳	۱-۴-۱ سؤال اصلی
۱۳	۱-۴-۲ سئوال‌های فرعی
۱۶	۱-۵ فرضیه‌های پژوهش
۱۸	فصل ۲: مروری بر ادبیات پژوهش
۱۹	مقدمه
۲۰	۲-۱ مروری اجمالی بر پیشینه پژوهش
۲۰	۲-۱-۱ پژوهش‌های داخلی
۲۶	۲-۱-۲ پژوهش‌های خارجی
۲۷	جمع‌بندی پژوهش‌های پیشین
۲۹	۲-۲ پیشینه روزنامه نگاری زیست محیطی
۳۵	۲-۳ مفاهیم اساسی پژوهش
۳۵	۲-۳-۱ محیط زیست
۳۶	۲-۳-۱-۲ آلودگی زیست محیطی
۳۶	۲-۳-۱-۳ آلودگی هوا
۳۷	۲-۳-۱-۴ شاخص کیفیت هوا
۳۸	۲-۳-۱-۵ وارونگی هوا

۳۸.....	۲-۳-۱-۶ کلان شهر
۳۹.....	۲-۴ انسان و آلودگی هوا.....
۴۲.....	۲-۵ ارتباطات زیست محیطی
۴۴.....	۲-۶ مدل ارتباطات زیست محیطی
۴۵.....	۲-۶-۱ مدل ارتباطی اطلاعات زیست محیطی
۴۸.....	۲-۷ تعریف روزنامه نگاری زیست محیطی
۵۰.....	۲-۸ بررسی جایگاه آلودگی هوا در قوانین کشور و سازمان‌های جهانی.....
۵۰.....	۲-۸-۱ بررسی جایگاه آلودگی هوا در مجموعه قوانین کشور.....
۵۱.....	۲-۸-۲ سازمان‌های جهانی و منطقه‌ای محیط زیست و آلودگی هوا.....
۵۴.....	۲-۹ مبانی نظری پژوهش
۵۴.....	۲-۹-۱ (نظریه برجسته سازی.....
۵۹.....	۲-۹-۲ نظریه برجسته سازی و مسائل زیست محیطی.....
۶۱.....	۲-۹-۳ نظریه های هنجاری.....
۶۴.....	۲-۱۰ چارچوب نظری و مفهومی.....

فصل ۳: روش تحقیق ۶۵

۶۷.....	۳-۱ روش پژوهش.....
۶۸.....	۳-۱-۱ واحد تحلیل.....
۶۸.....	۳-۱-۲ جامعه آماری.....
۶۹.....	۳-۱-۳ شیوه نمونه گیری.....
۶۹.....	۳-۱-۴ نحوه جمع آوری داده‌ها.....
۶۹.....	۳-۱-۵ آزمون آماری.....
۷۰.....	۳-۱-۶ ضریب قابلیت اعتماد.....
۷۱.....	۳-۱-۷ اعتبار پژوهش.....
۷۲.....	۳-۲ تعریف مفهومی و عملیاتی متغیرها.....

فصل ۴: یافته‌های تحقیق ۸۳

۸۴.....	مقدمه.....
۸۵.....	۴-۱ یافته‌های توصیفی.....

۴-۲ یافته‌های تحلیلی..... ۱۰۷

فصل ۵: جمع‌بندی و نتیجه‌گیری..... ۱۳۵

۵-۱ خلاصه مهمترین یافته‌های پژوهش..... ۱۳۷

۵-۲ استنتاج یافته‌های پژوهش..... ۱۳۹

۵-۳ محدودیت‌های پژوهش..... ۱۴۴

۵-۴ پیشنهادهای تحقیق..... ۱۴۴

۵-۴-۱ پیشنهادهای پژوهشی..... ۱۴۴

۵-۴-۲ پیشنهادهای اجرایی..... ۱۴۵

منابع و مأخذ..... ۱۴۶

منابع فارسی..... ۱۴۷

منابع انگلیسی..... ۱۵۱

منابع اینترنتی..... ۱۵۴

ضمایم..... ۱۵۵

دستورالعمل کدگذاری..... ۱۵۶

فصل اول

کلیات پژوهش

- مقدمه
- طرح مسئله
- ضرورت و اهمیت موضوع
- اهداف پژوهش
- سئوال‌های پژوهش

مقدمه

در جوامع پیشرفته کنونی، افراد انسانی همواره کوشش می‌کنند که همیشه در جریان همه امور و مسائل اجتماعی قرار بگیرند تا بتوانند به طور مستقیم نقش خاص خود را در زندگی گروهی ایفا کنند. به همین خاطر آگاهی اجتماعی از مهمترین ویژگی‌های زمان معاصر به حساب می‌آید و این آگاهی است که انسان را به زندگی فردی و جمعی علاقه‌مند می‌سازد و توجه او را به آزادی‌ها و مسئولیت‌هایش جلب می‌کند.

از سوی دیگر نیازهای روز افزون گروه‌های وسیع انسانی به استفاده از وسایل و وظایف اجتماعی متعددی را برای این رسانه‌ها پدید آورده است که از آن جمله:

۱- وظیفه خبری و آموزشی

۲- وظیفه راهنمایی و رهبری

۳- وظیفه سرگرمی و تبلیغی

بنابراین وظیفه و نقش اساسی وسایل ارتباط جمعی، انتشار جریان رویدادهای اجتماعی است. همین امر به انسان امکان می‌دهد محیط زندگی را بهتر بشناسد و با توجه به آن، احتیاجات فردی یا جمعی خود را مرتفع سازد. البته باید در نظر داشت که به طور کلی وسایل ارتباطی می‌توانند در توسعه اجتماعی و اقتصادی جوامع مخصوصاً در کشورهای در حال توسعه وظایف بسیار حساسی را بر عهده بگیرند. بدین طریق مشاهده می‌شود که وظایف آگاهی‌دادن، آموزشی و رهبری در وسایل ارتباطی همه مکمل همدیگرند.

با توجه به نقش بسیار مهم وسایل ارتباط جمعی، این وسایل برای بالا بردن سطح آگاهی جامعه و فرهنگ عمومی و افزایش معلومات، اخبار و اطلاعات باید به گونه‌ای عمل نمایند تا میزان اثر بخشی را در جامعه افزایش دهند؛ پس به طور کلی می‌توان چنین استنباط کرد که وسایل ارتباط جمعی در هر کشوری آینه تمام نمای زندگی اجتماعی، سیاسی، اقتصادی و فرهنگی آن کشور است.

از سوی دیگر عصر حاضر با پیشرفت و شکوفایی علمی و فنی در زمینه‌های صنعتی به انسان امکان داده تا هر چه بیشتر بر طبیعت پیرامون خود چیره شود. فراوانی جمعیت، تمرکز گروه‌های وسیع انسانی در شهرهای بزرگ شرایط خاص تمدن صنعتی و پیچیدگی وضع زندگی جمعی روز به روز نیاز انسان را به طبیعت بیشتر کرده است. چرا که از عمده‌ترین خصوصیات پیشرفت زندگی بشری هرچه که بوده منجر به آلوده سازی محیط طبیعی اطرافش می‌شود.

انفجارهای هسته‌ای، بهره برداری روز افزون از مواد سوختنی، استفاده بیش از حد از اندوخته‌های ژرفای زمین، استفاده وسیع از آفت کش‌ها، از میان بردن جنگل‌ها برای ایجاد شهرها و جاده‌ها و هزاران مسئله دیگر که همه و همه امروزه از پیامدهای ناگوار حیات بشری است.

در این میان تنها وسایل ارتباط جمعی به عنوان راهنمایان و مبلغان می‌توانند با آگاه سازی افراد از واقعیات تکنولوژی و روشن نمودن عواقب و خطرات استفاده سوء از امکانات طبیعی زندگی انسان امروزی را از نابودی حتمی برهانند. این در حالی است که مطبوعات به عنوان شاخه اصلی وسایل ارتباط جمعی می‌توانند به این مهم بپردازند. از خصوصیات و شرایط خاص مطالب نوشتاری مسئله تاثیرگذاری (خصوصاً از نوع بلند مدت) آن است و رهبران مطبوعات امروزه در جهان از این ویژگی چنان وسیع استفاده می‌کنند که حتی می‌توانند دولت‌ها را زیر سؤال بکشند. هر روزه میلیون‌ها نفر در سراسر جهان روزنامه‌های مختلف را می‌خوانند و از اخبار و مطالب متنوع آنها بهره‌مند می‌شوند. بدین طریق مطالعه روزنامه به یک نیاز بزرگ اجتماعی و یک عادت مهم انسانی تبدیل شده، تا جایی که ادامه زندگی بدون آن میسر نیست.

بنابراین ضروری است که نقش این وسیله ارتباطی حساس بیش از پیش شناخته شود و رسالت این رسانه در دوران رشد رسانه‌های مکتوب ایران مورد توجه واقع گیرد. لذا " نحوه پوشش مطالب مربوط به آلودگی هوای کلان‌شهرها در روزنامه های کیهان، ایران، همشهری، مردمسالاری و آرمان روابط عمومی از اول مهرماه تا پایان اسفند ۱۳۹۱" موضوع این تحقیق می باشد که با استفاده از روش تحلیل محتوای کمی، به دنبال مشخص شدن میزان برجسته سازی این رویدادها در اذهان عمومی در این دوره زمانی مشخص است.

۱-۱) طرح مسئله

در جهان امروز وسایل ارتباط جمعی نظیر روزنامه، رادیو، تلویزیون و سینما با انتقال اطلاعات و معلومات جدید و مبادله افکار و عقاید عمومی در راه پیشرفت فرهنگ و تمدن بشری نقش بزرگی را به عهده گرفته‌اند. به طوری که بسیار از دانشمندان عصر کنونی زندگی انسان را عصر ارتباطات نام گذاشته‌اند. فراوانی جمعیت، تمرکز گروه وسیع انسانی در شهرهای بزرگ، شرایط خاص تمدن صنعتی و پیچیدگی وضع زندگی جمعی، وابستگی‌ها و همبستگی‌های ملی و بین‌المللی، ناامنی‌ها و بحران‌ها، تحول نظام‌های سیاسی و اجتماعی، دگرگونی مبانی فرهنگی، ترک سنت‌های قدیمی و مخصوصاً بیداری وجدان اجتماعی همه از جمله عواملی هستند که روز به روز نیاز انسان را به آگاهی از تمام حوادث و وقایع و توسعه اقتصادی و اجتماعی و تحکیم مبانی دموکراسی و تفاهم بین‌المللی، لازم و ملزوم یکدیگر شده‌اند. باید در نظر داشت که انسان امروز یک انسان اجتماعی است؛ انسانی است که به سبب تحولات عصر خود با زندگی تازه‌ای روبرو شده و در برابر چشم اندازه‌های وسیعتر، پیچیده‌تر و در عین حال اضطراب‌انگیزتر قرار گرفته است. انسان معاصر برای ادامه زندگی در جامعه نوین، نیازهای تازه‌ای پیدا نموده و ناچار است خود را با شرایط جدید منطبق سازد. اکنون زندگی هیچ کس بدون تفاهم اجتماعی که خود بر معلومات عمومی و آشنایی به مسائل جاری متکی است میسر نمی‌شود. موفقیت هر فرد در کارها و فعالیت‌های او به رعایت اصول وظیفه شناسی

ملی و بین‌المللی بستگی دارد. بدون حس تعاون بشری و همبستگی انسانی، ایجاد ارتباط با افراد دیگر و تعیین وضع زندگی جمعی امکانپذیر نیست.

از سوی دیگر به رغم پیشرفت و توسعه و فراگیر شدن رسانه‌های الکترونیک، مطبوعات هنوز جایگاه خود را حفظ کرده‌اند. روزنامه‌ها یکی از مهمترین رسانه‌های نوشتاری به حساب می‌آیند که به انعکاس اخبار و وقایع روزمره در سطوح محلی، ملی و جهانی می‌پردازند و می‌توانند با بررسی و تحلیل وضع موجود، توجه مخاطبان را به موضوعات و مسائل مختلف جلب کنند. امروزه روزنامه‌ها همزمان با گسترش شبکه ارتباطات جهانی و شکل‌گیری جامعه شبکه‌ای، جایگاه و اهمیت خود را در کشورهای توسعه یافته و پیشرفته حفظ کرده و بر آن افزوده‌اند.

روزنامه نگاری قرن بیست و یکم، شاهد تحولات بی‌شماری در این حوزه بوده است. همگام با روندهای توسعه و پیچیده شدن وسایل ارتباط جمعی، گونه‌های مختلف روزنامه نگاری شکل گرفته‌اند. روزنامه نگاران زیست محیطی نیز زاده و محصول تحولات صورت گرفته در زمینه توسعه و افزایش نگرانی‌ها در خصوص بقای طبیعت و انتقال آن به نسل‌های آینده است که از دهه ۱۹۷۰ پا به عرصه وجود گذاشت.

مطالعات و تحقیقات علمی برای آینده نگری ارتباطی و اطلاعاتی، به منظور شناخت نقش توسعه‌ای وسایل و تکنولوژی‌های ارتباطات و اطلاعات و کمک به سیاست گذاری‌ها و برنامه ریزی‌های بلند مدت مملکتی و تحقق هدف‌های توسعه ملی، اهمیت و ضرورت ویژه‌ای پیدا کرده‌اند (معمد نژاد، ۱۳۸۴: ۷). توسعه پایدار به عنوان نقشه راه امور توسعه، در کانون توجه سیاست گذاری‌های کلان توسعه‌ای جوامع توسعه یافته و در حال توسعه قرار دارد.

با ارزیابی و بازنگری نظریه‌های توسعه بخشی ارتباطات، برای بررسی و پژوهش درباره کاربرد وسایل و تکنولوژی‌های ارتباطی در جهت اجرای برنامه‌های توسعه ملی و نیز ایجاد شرایط بهبود این کاربرد، از طریق پیشرفت و گسترش کمی و کیفی ارتباطات، آمادگی بیشتری فراهم می‌شود. به این منظور می‌توان امکانات بهره برداری از انواع ارتباطات و وسایل ارتباطی در راه پیشبرد برنامه‌های گوناگون توسعه اقتصادی،

اجتماعی، سیاسی و فرهنگی چون صنعتی سازی، کشاورزی، گسترش سواد آموزی و آموزش عمومی، بهبود بهداشت همگانی حراست محیط زیست و مقابله با آلودگی هوا را طرف توجه قرار داد (همان: ۸).

ارائه مطالب زیست محیطی و آلودگی هوا در روزنامه‌ها هم در چارچوب اصول حرفه‌ای روزنامه نگاری صورت می‌گیرد. این مطالب در قالب و ساختار اصول حرفه‌ای روزنامه نگاری بخشی از حوزه وسیعی با نام روزنامه نگاری توسعه را تشکیل می‌دهد. توجه به مسائل زیست محیطی و محیط زیست به عنوان بستر رشد و بالندگی بشر در ادبیات توسعه و به ویژه توسعه پایدار پر رنگ است.

با توجه به نقش ارتباطات و به ویژه وسایل ارتباط جمعی در توسعه و پیشرفت کشورهای جهان سوم پس از جنگ جهانی دوم باعث شد که متخصصان علوم ارتباطات، موضوع ارتباطات و توسعه را مورد توجه قرار دهند و به عرضه نظریه‌ها و الگوهایی در این حوزه بپردازند.

اهمیت کاربرد وسایل و تکنولوژی‌های ارتباطی به منظور دستیابی به هدف‌های توسعه ملی در زمینه‌های مهمی چون کشاورزی و صنعت، سواد آموزی و مقابله با آلودگی محیط زیست و آلودگی هوا، در دو دهه اخیر برای ارتباطات در برنامه ریزی‌های توسعه ملی جایگاه ممتازی پدید آورده است. در سال‌های اخیر در بسیاری از کشورهای در حال توسعه که به پیشبرد روزنامه نگاری توسعه پرداخته اند، بررسی و تجزیه و تحلیل اخبار توسعه در مطبوعات و مخصوصاً روزنامه‌های روزانه اهمیت فراوانی کسب کرده است و وضع کمی و کیفی این اخبار معیار سنجش آمادگی و کارایی مطبوعات برای ایفای وظایف ارتباطات توسعه بخش شناخته شده است (بدیعی و قندی، ۱۳۸۲: ۴۱۷-۴۱۶).

به جرات می‌توان گفت که در کشور ما روزنامه نگاری زیست محیطی و روزنامه نگار زیست محیطی در معنای اخص آن وجود ندارد. نبود سرویس محیط زیست در روزنامه‌های کشور و یا روزنامه نگاران مطرح و فعال زیست محیطی و یا قرار دادن مسائل زیست محیطی در درجه‌های چندم اولویت، گواهی است بر این خلاء. این در حالی است که روزنامه نگاری زیست محیطی و توجه به مسائل مرتبط با این موضوع از جمله

آلودگی هوا و از بین رفتن جنگل‌ها یکی از شاخص‌های روزنامه نگاری توسعه است که می‌تواند برای کیفیت بخشی به زندگی مردم و خدمت به بشریت وارد عمل شود.

به همین خاطر نحوه پوشش مطالب مربوط به آلودگی هوای کلان‌شهرها در روزنامه های سراسری ایران از طیف‌های مختلف و توجه آنها به این مسئله دغدغه اصلی پژوهش حاضر است.

۱-۲) ضرورت و اهمیت پژوهش

۱-۲-۱) ضرورت و اهمیت نظری

اهمیت تردید ناپذیر کاربرد وسایل و تکنولوژی‌های ارتباطی در رسیدن به هدف‌های توسعه ملی ایجاب می‌کند که عملکردهای ارتباطات و به ویژه وسایل ارتباط جمعی به شکلی مطلوب صورت بگیرد. به عبارت دیگر کارگزاران ارتباطی و مخصوصاً روزنامه نگاران باید به نقش حساس خویش در این زمینه آگاهی داشته باشند و پیام‌های ارتباطی و بیش از همه خبرها، گزارش‌ها، مقاله‌ها و تفسیرهای مربوط به زمینه‌های مختلف توسعه ملی را به گونه‌ای تهیه و تدوین کنند که مخاطبان وسیع را تحت تاثیر قرار داده و علاقه و مشارکت آنها را در پیشبرد برنامه‌های توسعه جلب کنند (همان: ۴۱۶).

یکی از مهمترین وظایف رسانه‌های خبری و به ویژه روزنامه‌ها، اطلاع رسانی و هوشیارسازی و گسترش دانش و اطلاعات مخاطبان در زمینه‌هایی است که امکان دسترسی و تجربه مستقیم از رویدادها و موضوعات مختلف برای آنها فراهم نیست. مطبوعات سراسری به علت پرداختن به مسائل کلان کشور و آگاهی بخشی در خصوص رویدادها و مسائل تاثیرگذار بر روند پیشرفت و ترقی کشور نقش حائز اهمیتی بر عهده دارند. انعکاس رویدادهای منطقه‌ای و جهانی، بیان نیازها و مشکلات مردم، برقراری ارتباط بین مردم و مسئولان برای آگاهی دست اندرکاران از نیازها و خواست‌های مردم، پیگیری و پوشش اخبار و نقد طرح‌های توسعه‌ای و عمرانی و جلب مشارکت مردم از جمله این نقش‌هاست.

هوا و محیط زیست به عنوان ارکان بقای بشر، در کانون توجه روزنامه نگاری زیست محیطی و توسعه است. امری که مبنای شکل گیری سیاست گذاری‌های توسعه پایدار برای انتقال این میراث کهن به آیندگان شد. این پژوهش بر آن است تا از طریق بررسی مطبوعات سراسری کشور و جایگاه آلودگی هوای کلان شهرها در آن به گسترش ادبیات روزنامه نگاری زیست محیطی و توسعه کمک کند، نقیصه‌ای که در حال حاضر فقدانش در روزنامه نگاری کشور احساس می‌شود.

۲-۲-۱) ضرورت و اهمیت عملی

اهمیت عملی پژوهش از یک طرف معطوف به این مسئله است که روزنامه نگاری در خدمت منافع جامعه بوده و برای پیشگیری از تضییع حق افراد جامعه و یا احقاق حق آنها تلاش می‌کند. از سوی دیگر، با در نظر گرفتن مسئله آلودگی هوا در سال ۱۳۹۱ بخصوص در فصل های پاییز و زمستان که به گفته رئیس سازمان محیط زیست " هزینه آن بیشتر از اختلاس سه هزار میلیارد تومانی بوده است" (خبرگزاری مهر، ۱۳۹۱) موجب می‌شود تا نگاهی به عملکرد دستگاه‌های مسئول و نحوه اطلاع رسانی روزنامه‌ها در این رابطه داشته باشیم.

مسئله آلودگی هوا اگر یکی از حادثترین مسائل ناشی از تمدن صنعتی نباشد، بدون شک از بغرنج‌ترین آنهاست. آلودگی هوا چهارمین عامل مرگ و میر در جهان است. طبق آمار، یک میلیارد و ۴۰۰ میلیون نفر در جهان در معرض آلودگی هوا قرار دارند و سالانه ۳ میلیون نفر در دنیا جان خود را به دلیل عوارض مستقیم یا غیرمستقیم آلودگی هوا از دست می‌دهند. تماس با سطوح بالای آلودگی هوا با بیماری‌های ریوی، ناراحتی‌های قلبی و عروقی، آسیب به سیستم عصبی، سرطان و مرگ زودرس ارتباط دارد. نتایج یک تحقیق در دانشگاه کالیفرنیا جنوبی نشان داده قرار گرفتن در معرض هوای ناسالم نه تنها می‌تواند باعث بروز مشکلات قلبی - عروقی، تنفسی و حتی مرگ زودرس در جمعیت مسن شود، بلکه شواهدی وجود دارد که نشان می‌دهد تماس با هوای آلوده دارای اثرات مخربی بر سلامت مغز و عملکردهای شناختی است (غیاث الدین، ۱۳۵۰: ۲۷).

اگرچه در حالت عادی تنها به اثرات سوء وارد به انسان توجه می‌شود اما این تعریف آلودگی را تنها به این اثرات محدود نمی‌نماید. مواد نامطلوب می‌توانند بر گیاه، مواد و اشیاء یا محیط زیست جهانی تاثیر گذاشته و یا با مه آلود کردن هوا و ایجاد بوهای نامطلوب جلوه‌های نامناسب ایجاد نمایند. در بعضی از گونه‌های حساس گیاهان تماس طولانی با آلودگی هوای غلیظ باعث به وجود آمدن خساراتی در برگ‌ها شده است. امروزه اطلاعات کافی پیرامون تشخیص خسارات فیزیولوژیکی دی اکسید کربن در برگ درختان کسب شده که این خسارت می‌تواند رنگ رفتگی و ایجاد پوسیدگی در برگ‌ها و در نهایت خشک شدن درخت باشد (اسپدینگ، ۱۳۷۱: ۵۷).

البته هر ساله با کاهش دما در فصل‌های پاییز و زمستان بروز پدیده وارونگی دما، آلودگی هوا در سطح شهر باقی مانده و با ایجاد سدی از آلاینده‌هایی بر فراز شهر موجب ایجاد شرایط اضطراری در تهران و سایر کلان‌شهرها می‌شود.

این هوای آلوده اگرچه گروه‌های پر خطر را به شدت آزار می‌دهد و حجم و ظرفیت ریه‌ها را کاهش می‌دهد اما افراد سالم را نیز به شدت درگیر می‌سازد و سردرد، سرگیجه، کاهش بیلان کاری و بروز مشکلات تنفسی از جمله این علائم حتی را افراد سالم است. ذرات کوچک معلق در هوای آلوده به سادگی در بدن انسان نفوذ می‌کند و خطر ابتلا به بیماری‌های مزمن چون ناراحتی قلبی-عروقی، سکتة مغزی، مجاری تنفسی، آسم، ناراحتی ریوی و یا سرطان ریه در افراد به ویژه کودکان، سالمندان و زنان باردار را تهدید می‌کند.

کارشناسان هواشناسی سالیان دراز است که می‌دانند مقدار حرکت عمودی اتمسفر منوط به میزان وسعت و گسترش تغییر حرارت در ارتفاعات مختلف است. حرارت هوای نزدیک به زمین معمولاً با افزایش ارتفاع کاهش می‌یابد. موقعی که میزان کاهش سریع است در آن زمان با هوای عمودی بالاتر مخلوط می‌شود. از طرف دیگر موقعی که حرارت با ارتفاع هوا افزایش می‌یابد تغییر مکان عمودی هوا متوقف می‌شود. این تشکیل و ترکیب حرارت را وضع وارونگی دما می‌نامند زیرا شرایط عادی درجه حرارت با ارتفاع کاهش پیدا

می‌کند. با معکوس شدن وضع دمای نزدیک به زمین اصولاً هوا حبس می‌شود و در نتیجه کلیه ذرات و گازهای مولد آلودگی نیز با آن حبس می‌شود.

بدون شک در روزگاران قدیم به طور محلی حوادث ناشی از آلودگی هوا از منابعی مثل آتشفشان وجود داشته است. همچنین در قرن نوزدهم شهر لندن از حواث ناشی از آلودگی هوا رنج برده است. اولین مصیبت ایام جدید در دره میوز بلژیک رخ داد. این حادثه در روز اول دسامبر ۱۹۳۰ شروع شد و منجر به مرگ حدود ۶۰ انسان گردید. در این دره تعداد زیادی منابع آلودگی صنعتی از جمله تولید فولاد، کارخانه اسید سولفوریک، شیشه سازی و تهیه روی وجود داشت. به علت برقراری وارونگی دما انواع مختلفی از آلودگی‌ها در قسمت پایین دره محبوس شدند. مرگ افراد در چهارم و پنجم دسامبر بیشتر اتفاق افتاد. افراد مسن با سابقه بیماری قلبی و تنفسی بیشترین مرگ و میر را متحمل شدند (پرکینز، ۱۳۶۷:۴۰۴).

با این تفاسیر رسانه‌ها و به ویژه مطبوعات وظیفه دارند تا حساسیت‌های عمومی در قبال مسائل زیست محیطی را در میان مردم و مسئولان و کارشناسان امر ارتقا دهند که این به معنی بذل توجه رسانه‌ها و از آن جمله مطبوعات به این قبیل مسائل است. وظیفه روزنامه نگاری حرفه‌ای به میدان کشاندن نخبگان برای طرح مسائل و موضوعات است تا از این رهگذر آگاهی مردم را بالا برده و موضوع آلودگی هوا را تبدیل به موضوعی حیاتی برای آنها کند. نتایج این پژوهش می‌تواند گامی در جهت توجه مطبوعات به این سمت و سو باشد.

۱-۳ اهداف پژوهش

۱-۳-۱ هدف اصلی

هدف اصلی این پژوهش نحوه پوشش مطالب مربوط به آلودگی هوای کلان شهرها در پنج روزنامه کیهان، ایران، همشهری، مردمسالاری و آرمان روابط عمومی از تاریخ اول مهرماه ۱۳۹۱ تا روز سیام اسفند ۱۳۹۱ است.

۱-۳-۲ اهداف فرعی

۱. شناخت نحوه برجسته سازی مطالب مربوط به آلودگی هوای کلان شهرها در روزنامه‌های مورد

بررسی

۲. شناخت سبک غالب مطالب مربوط به آلودگی هوای کلان شهرها در روزنامه‌های مورد بررسی

۳. شناخت عنصر خبری غالب مطالب مربوط به آلودگی هوای کلان شهرها در روزنامه‌های مورد

بررسی

۴. شناخت سبک غالب تنظیم خبر مطالب مربوط به آلودگی هوای کلان شهرها در روزنامه‌های مورد

بررسی

۵. شناخت منبع خبری مطالب مربوط به آلودگی هوای کلان شهرها در روزنامه‌های مورد بررسی

۶. شناخت جهت گیری مطالب مربوط به آلودگی هوای کلان شهرها در روزنامه‌های مورد بررسی

۷. شناخت میزان توجه به مطالب آلودگی رویدادمدار و فرآیندمدار در روزنامه‌های مورد بررسی